

ARHEOLOŠKE BILJEŠKE IZ DALMACIJE I PANONIJE.

II.¹

D A L M A T I A.

Karlobag.

Tečajem godina nakupio se je u narodnom muzeju iz karlobaške okolice priličan broj starina rimskog vremena, koje ako većinom i nisu od znatnije vrijednosti, a ono ipak posvjedočuju, da je to mjesto već u ranije rimsko doba imalo neku važnost. Razlog se tomu ima tražiti u naravnom položaju Karlobaga. Rimljani su tu valjda već našli stariju naselbinu, iz koje su možda već u prvo carsko doba sagradili cestu do ličke ravnice, odakle je, prisastavljajući se negdje oko Metka na cestu, koja je sa sjevera onamo dospijevala, tekla uz sjeverni obronak Velebita do Zrmanje, gdje joj je bio već od naravi propisani prelaz u Dalmaciju. Priopćujući ovdje predmete, koji većinom potječu iz Vidovca kod Karlobaga, ne objelodanjujem samo nov materijal, nego i takov, koji je prije mene već Ljubić izdao, ali sa rektifikacijama, a u nekoliko sam slučajeva iz muzejskih spisa Karlobagu mogao revindikovati neke predmete, koje je Ljubić izdao uz oznaku, da im ne poznaje provenijencije. Usljed toga i poradi pogrješnih publikacija, uvukle su se neke netočnosti i u CIL III. suppl., koje ću na ovom mjestu da ispravim.

O imenu antikne naselbine u novije su doba pisali Ljubić² i Črnčić.³ Ljubić misli, da je tu stajalo mjesto, koje se je kod antiknih pisaca zvalo Vegium,⁴ *Οὐζύρις*⁵ ili Bigi.⁶ Črnčić nasuprot dokazuje na temelju sredovječnih spomenika, da se je Karlobag negda zvao Scrisa, a Vegia da je bila dalje na jug u Selinama kod Starog grada. Iz svega toga dakle slijedi, da nam ime starog mjesta kod Karlobaga nije sigurno poznato, ali mi je vjerojatno, da Ljubić ima pravo.

U koliko sam mogao doznati, sitnijih se je rimskih stvari (n. pr. novaca) našlo u samom gradu Karlobagu. Naročito se spominje, da u luci ima u moru dosta rimskih zemljanih posuda, a ispod fortice našla se u šesdesetim godinama

¹ Prvi članak sr. Viestnik n. s. I. str. 148—183.

² Viestnik VII. (1885) str. 47.

³ Viestnik XII. (1890) str. 9 i sl.

⁴ Plin. n. h. 3, 21, 140.

⁵ Ptol. II. 15(17), 9.

⁶ Anon. Rav. IV. 22, V. 14, Guidonis geogr. 116.

dva rimska novca (od careva Gallijena i Konstantina II.), koji su muzeju na dar poslani. Ali većina nadenih stvari, koje se nalaze u narodnom muzeju, potječe iz jedne rimske zgrade u Vidovcu, jedno 3 km. od Karlobaga uz cestu na Velebit. U šesdesetim godinama raspoznavali su se tu blizu nove ceste i neki podgraci, za koje je ondašnji karlobaški načelnik kapetan Rukavina¹ mislio, da su bili zidovi od vinogradskih terasa. Ondje, gdje se najstarija cesta iz Ledenika sastaje sa ovom novom iz Oštarija, također se je našlo rimskih novaca Konstantinovoga doba. Sva je prilika, da su oni podgraci spadali na tu staru rimsku cestu, koja se je u serpentinama penjala na Velebit. Poznajući iz autopsije žalosne prilike karlobaške okolice, neda mi se pravo vjerovati, da je taj kraj u rimsko doba mogao u toliko biti kultiviran, da bi se u njemu nalazili opsežniji vinogradi.

Čini se, da je prvi stručnjak, koji je znao za rimske starine u karlobaškoj okolini, bio vrijedni major Sabljar. Ono što je on obreo i doznao, priopćio je po njegovom izvještaju Neugebauer u svojem putopisnom djelu.² Tu se napominju rimski grobovi sa spaljivanim lešinama, od kojih se je pepeo sa prilozima sahranjivao u većim kamenim posudama i grobovima, koji bi se sagradili od sječmice u zemlju metnutih cigalja, a takovi „sanduci“ bi se onda pokrili jednom cigljom. Tako su se ljudi po Primorju pokapali u I. i II. stoljeću poslije Krista, u koliko je meni poznato u Bakru,³ sv. Jakovu,⁴ Novom⁵ i Jablancu,⁶ a sigurno i na drugim mjestima.

Godine 1851. kopao je kod Karlobaga uz staru cestu u Drvešici ispod sela Vidovca naš član utemeljitelj Ljudevit Slamnik, umirovljeni gimnazijski ravnatelj na Rijeci, koji je o tomu iskapanju izvijestio društvo za jugoslavensku povjest i starine.⁷ On je tu našao na fundamente — navodno oblongne — zgrade sa tri prostorije, koje su bile mozajikom popođene. U istočnom dijelu zgrade našao je ulomak mramorne baze sa nogom kolosalnoga kipa i komad ramena od oklopom odjevne figure; osim toga još nekoliko ulomaka od mramora, ciglje i posuda i jedan po svoj prilici rimski novac. Predmeti se nisu sačuvali.⁸ Nema sumnje, da je to bila javna zgrada, ali po onda i kasnije nadenim predmetima, ne može se sigurno ustanoviti, za koju li je svrhu imala da služi. Pomišljalo se je, da je to bio hram, a ta pomisao nije nevjerojatna.

Godine 1865. zainteresovao je major Sabljar, koji si je po razvoj narodnoga muzeja stekao velikih zasluga, svoga prijatelja Iliju Rukavinu Ljubačkoga, umirovljenog kapetana i načelnika u Karlobagu, za starine tamošnje okolice. Rukavina pregledav razvalinu kod Vidovca, priopći Sabljaru, da je to bila zgrada, koja je u svjetlu imala 8 hvati duljine i širine, a debljina njezinih okolnih zidova, koji su bili „u japno učinjeni“, da je iznosila 3 noge. Mozajika, kojim je u nutrašnjosti negda sva bila popođena, da je sasna nestalo, te da je samo uz

¹ Muzejski spisi od g. 1865.

² Die Südslaven und deren Länder. Leipzig 1851.

³ Viestnik IV. (1882) str. 1 i sl.

⁴ Po pripovijedanju prof. Radetića.

⁵ Viestnik n. s. I. str. 153.

⁶ Kamena škrinja u dubrovačkom muzeju.

⁷ Viestnik II. (1880) str. 126.

⁸ O tom našašću kratko izvješćuje 14/5 1865. umirovljeni kapetan Ilija Rukavina Ljubački, navodeći, da je učinjeno g. 1852., kada se je gradila nova cesta u Karlobag. Muz. spisi za g. 1865

zidove preostalo sitnog bijelog četverouglastog kamenja, pojedince i u malim komadima. Od tih kamenčića da dolazi na četvorni palac po devet komada.¹ Osim bijelih da je preostalo i nešto crnih kamenčića. Rukavina je dao izvan zgrade kopati, te je tu našao nekoliko ulomaka običnog rimskog crijepa sa pečatima, od kojih je Sabljaru priopćio vjerne kopije, po kojima sam ih u muzeju mogao sigurno identifikovati.² Osim toga se je tom prigodom našla rimska zemljana lampa sa likom „rimskog vojnika“ u reljefu, više željeznih čavala, razlupanih staklenih bočica i mnogo na pol sažganih „zvirskih“ kostiju „itd. itd.“. Rukavina po tim stvarima sudi, da je na tom mjestu bio poganski hram i žrtvenik, gdje su se poganskim bogovima žrtve činile. Vjerojatno mi je međutim, da je on tu izvan zgrade naišao na možda razvaljene rimske grobove sa spaljenim lešinama, kojima se je pepeo i na pola spaljene kosti sa priložima sahranio u sanducima od komice u zemlju postavljenih cigalja.

Opazivši iz odgovora, koliko Sabljara njegovo našašće zanima, pošalje Rukavina opet jednog radnika u Drvešicu na iskapanje. Ovaj je put bio još sretnije ruke, jer mu je taj čovjek doneo tri ciglje sa potpunim pečatima, ulomak kamena sa napisom, taban lijeve noge do gliježanja i desni lakat sa šakom i prstima od male mramorne figure. Na nozi je bila sandala privezana oputom, koja je bila provučena između nožnog palca i prsta i omotana iznad gliježnja. Dalje je gore na nozi bila u lijepe mrješke složena odjeća. Ruka je držala nešto, što kao da je strijela³ i nešto ovećega, što se nije moglo razlučiti. O prostoru, gdje je rečena zgrada stajala, pisao je Rukavina, da je tolik, da bi trebalo do 100 težaka, da ga svega do dna prekopaju i preišču. Po njegovoj je uputi Sabljara pismeno zamolio ličkog pukovnika Simića, da naredi besplatne radnike u svrhu iskapanja, obećajući, da će za vrijednije predmete našaoce nagraditi. Veoma je dvojbeno, da li je ova Sabljarova molba imala kakva uspjeha; u muzejskim spisima barem o tomu nisam mogao ništa naći, a u muzeju nema predmeta, za koje bi se nekom opravdanošću moglo nagadati, da iz Karlobaga potječu. Predmeti, o kojima je Rukavina u svom drugom dopisu pisao, nisu dospjeli u narodni muzej, nego su valjda ostali u Karlobagu, gdje su se pogubili.

Od toga vremena kroz dva decenija se o karlobaškim starinama ništa ne čuje. Čini se, da je Ljubić na Karlobag bio upozoren jednom noticom Dra. Pichlera u časopisu bečke centralne komisije, u kojoj se je uz neke neznatnije stvari javljalo, da je u Karlobagu nađena tučana ploča, za koju se je mislilo, da je možda rimski vojnički diplom.⁴ Ta je vijest bila netočna, jer ono nije bila

¹ Po malom ulomku mozajika iz Karlobaga u narodnom muzeju kamenčići su bili nešto veći.

² Muz. spisi g. 1865. Te pečate, koji su kao Rukavinin dar došli u muzej, priopćio je Ljubić Inscr. quae Zagr. in mus. nat. asservantur p. 35 n. 18, p. 38 n. 1—5, p. 39 n. 6, 8 i 9, p. 40 n. 13, ne označiv im provenijencije, jer je Rukavinine dopise previdio. Jedan istodobno tamo nađen komad po Rukavi-

ninom nacrtu posvema odgovara Ljubićevom br. 10 na str. 34, za koji Ljubić veli, da potječe iz hvarskog Starog grada. Ako to nije slučajna pometnja s Ljubićeve strane, to karlobaška ciglja nije dospjela u narodni muzej.

³ Ako je to ispravno, onda bi se moglo pomišljati na Jupitrov kip.

⁴ Mitth. der k. k. Centr. Comm. N. F. XIII. (1887.) str. CCXXXVIII.

tučana ploča, nego su to bili ulomci tučanog sarkofaga sa napisom, u kojemu je bio sahranjen dekurijon (općinski vijećnik) L. Sestius Silvester, mlad čovjek od 24 godine. Te ulomke — najvrijedniji spomenik, koji se je došle u Karlobagu našao — Ljubić je na licu mjesta za narodni muzej nabavio. Ujedno je pokupio i nešto drugih predmeta sa Vidovgrada¹ i povjerio iskapanje na tomu mjestu Miji Biljanu, ravnatelju građanske učione u Karlobagu, koji je taj posao uz razmjerno primjeren uspjeh na tomu više puta prerovanom mjestu tečajem g. 1890 i 1891 obavio. O stvarima, koje je Biljan iskopao, izvijestio je Ljubić² u kratkom referatu, iz kojega si čovjek ne može prave slike o njima stvoriti. Ulomci pečata netočno su publicirani.

Čini se, da se je na Vidovcu kopalo i iza Ljubićeve publikacije. Prolazeći godine 1894 parobrodom kraj Karlobaga, našao sam u tamošnjoj učioni više stvari, koje je školsko ravnateljstvo po mojoj uputi poslalo narodnom muzeju na dar. Najznatniji su predmeti bili kamena kaciga sa jednoga trofeja i mali dosta surovo izrađen kapitel. Vrijeme mi nije dopustilo, da pođem do nalazišta ovih stvari na Vidovac.

Predmeti od kamena iz Karlobaga:

U narodnom muzeju ima priličan broj ulomaka mramornih kipova razne veličine, za koje je sigurno, koje opet vjerojatno, da potječu iz spomenute zgrade na Vidovcu. Pomisao, da bi to mogao biti hram kakova božanstva, kako već rekosmo, nije neopravdana, a po nekim ulomcima moglo bi se zaista pomisliti na Jupitrov hram. Glavniji predmeti jesu:

1. Ulomci nožnog palca i jednog prsta od mramorne figure kolosalnih dimezija, duljina 0'065 m. i 0'045 m. (Sl. 30. br. 6.).

2. Dva veća ulomka nabrane odjeće (himation) ovećih mramornih figura, duljina 0'38 m. i 0'22 m. Ovi ulomci možebiti spadaju k istoj figuri kao i ulomak pod br. 3. (Sl. 30. br. 1. i 4.).

3. Ulomak donjeg dijela noge ispod koljena od mramorne figure naravne veličine. Stopalo otkinuto i fali. Na gornjoj strani četverouglasta rupa za spajanje. Duljina 0'21 m. (Sl. 30. br. 2.).

4. Desna ruka sa komadom podlaktice mramorne figure od po prilici dvije trećine naravne veličine. Prsti su otkinuti; palac je, sudeći po jednoj udubini, bio načinjen od posebnog komada mramora i pričvršćen. Duljina 0'13. (Sl. 30. br. 9.)

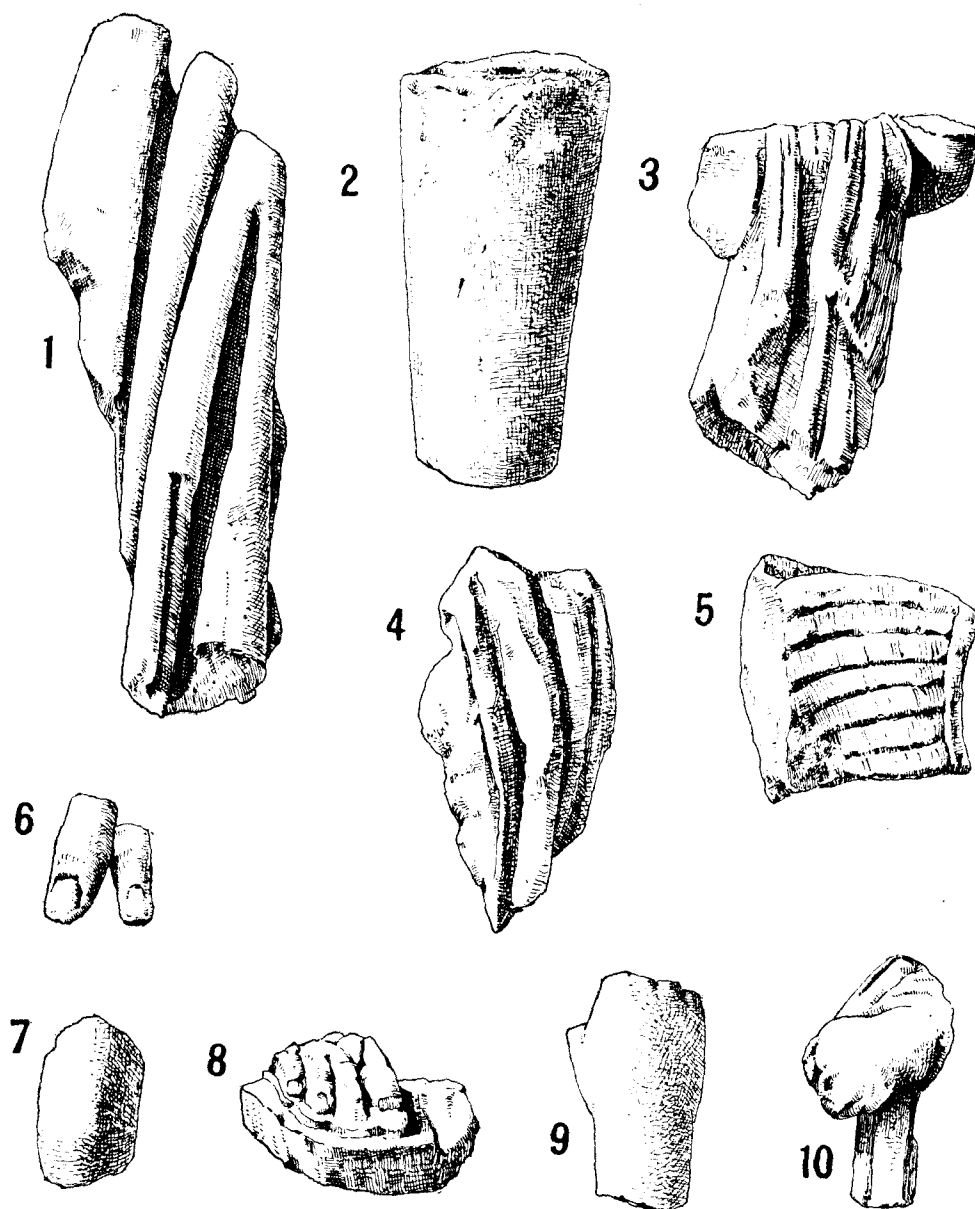
5. Ulomak 0'035 m. visoke zaobljene baze od mramora, na kojoj stoji prednja četvrtina desnog čovječjeg stopala. Između palca i drugog prsta prolazi oputa, kojom je bila sandala na nogu privezena. Duljina ulomka 0'11 m., širina 0'06 m., visina 0'065 m. (Sl. 30. br. 8.).

6. Savinuto desno koljeno mramorne figure od po prilici jedne trećine naravne veličine. Duljina 0'09 m. (Sl. 30. br. 7.).

¹ Viestnik XI. (1889.) str. 105 i sl.

² Viestnik XIII. (1891.) str. 97 i sl.

7. Podignuta lijeva ruka mramorne figure, koja je valjda držala žezlo. Preko nadlaktice visi prilično dobro izveden nabran himation, kojemu su nabori

Sl. 30. Ulomci rimskih mramornih figura iz Vidovca kod Karlobaga ($\frac{1}{4}$ nar. vel.).

i ostrag shematski označeni. Ruka je otkinuta u ramenu, a fali joj veća polovica dolnje podlaktice. Visina 0,22 m. Ova je ruka spadala na figuru od po prilici jedne trećine naravne veličine, te po držanju sjeća na dosta običan tip Jupiterovih

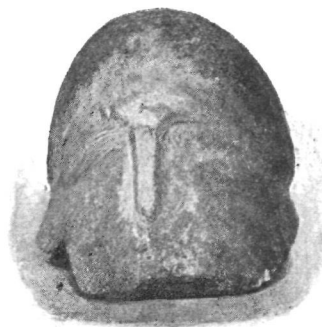
kipova. Moguće je, da ulomci br. 5 i 6 spadaju istomu kipu, od kojega je i ovaj ulomak. (Sl. 30. br. 3.).

8. Lijeva spuštenu ruku počam od donje trećine podlaktice od mramorna kipa po prilici jedne trećine naravne veličine. Sklopljena ruka drži gore okrenut duguljast predmet, koji se gore rašljasto razilazi (možda munja); dole je ispod ruke okrhnan. Oko ruke je odmah iznad pregiba omotan himation, od kojega s nje visi veći komad dole. Visina 0·14 m. (Sl. 30. br. 10.).

9. Komad mramornoga krila, kojemu su na obje strane označena pera. Duljina 0·11 m., širina 0·10, debljina vani 0·07 m., unutra 0·037 m. (Sl. 30. br. 5.).

10. Više neznatnih ulomaka draperija i tijela mramornih figura raznih dimenzija.

11. Kaciga od bijelog krupnozrnog mramora (sl. 31.). Vis. 0·21 m., širina 0·20 m., dubljina 0·25 m. Rub je svuda naokolo okrhnan, te uslijed toga fali ostrag i nastavak za zaštitu zatiljka. Za zaštitu nosa ima na prednjoj strani 0·085 dug i 0·015 širok nastavak, koji napred šiljasto završuje. Označene su i linije, kojima čelo dole završuje, ali izdubina za oba oka nema. Na tjemenu se nalazi 0·04 m. duboka i 0·012 široka okrugla rupa, u kojoj je sigurno negda bio učvršćen čavao od kovine, koji je s kacigom spajao provesto izgubljene njezine perjanice. Ta perjanica po svoj je prilici bila odugačka, te se je spuštala k zatiljku, gdje je valjda bila opet pričvršćena na nastavku za zaštitu zatiljka, koji se je sigurno zajedno s perjanicom otkinuo. Na donjoj strani je kaciga tako odjelana, da ne

Sl. 31. Mramorna kaciga sa tropeja iz Karlobaga (1/6 n. v.).

može biti o tomu sumnje, da nije nikada bila sastavnim dijelom kakova oružana kipa. Naša je kaciga po svoj prilici sačinjavala najgornji dio jednoga tropaja (τροπαιον), koji se je valjda na Vidovcu¹ kod Karlobaga podigao u proslavu nekakove pobjede. Da li se tu smije pomisliti na kakovu pobjedu u neposrednoj blizini Karlobaga (n. pr. u ilirsko-dalmatinskom ratu za Augusta) ili na kakovu odlučniju bitku općenitijeg značaja (n. pr. na bitku kod Actia), naravski da se nemože ustanoviti.

Arhitektonskih ulomaka u Karlobagu se je razmjerno veoma malo našlo. U narodnom muzeju se nalaze:

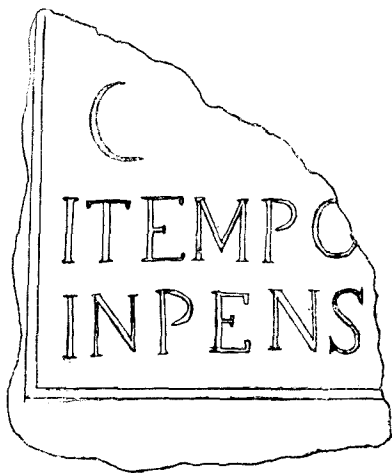
Sl. 32. Kapitel iz Karlobaga (1/5 nar. vel.).

12. Četverouglast kapitel od vapnenca (Sl. 32), koji je negda sa deblom svoga stupa sačinjavao jednu cjelinu. Na gornjoj je strani omanja četverouglasta rupa, u kojoj se je zaljevenim čavlom pričvršćivala epistilna građa. Visina 0·23 m., širina i dubljina 0·18 m. Radnja veoma slaba.

¹ Ja sam tu kacigu našao u Karlobaškoj školi, ali mi se nije znalo reći, gdje je nadjena.

13. Tri komada jednostavno profilovanoga karniša od bijelog mramora, 0.08 m. vis. Duljina 0.28 m., 0.205 m. i 0.16 m.

14. Ulomak male are, 0.37 m. visok, kojoj fali samo baza i donji ugao desno. Gore je bila urešena, te je od uresa sačuvan akroterion u sredini i gužva lijevo. Napis, ako ga je u opće bilo, bio je zapisan bojom.

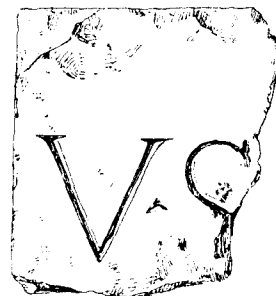
Sl. 33. Ulomak građevnoga napisa iz Vidovca kod Karlobaga ($\frac{1}{4}$ nar. vel.)

Slova koja će valjda oba biti **A**, dakle **AMA**. Treće slovo u trećem retku prije da je **B**, nego **R**, a u četvrtom retku može biti **B**, **P** ili **R**. Visina slova u drugom retku 0.043, u trećem 0.035. Priopćio Ljubić u Viestniku XIII (1891) str. 97, ali netočno.

Sl. 34. Ulomak kamena sa rimskim napisom iz Karlobaga ($\frac{1}{4}$ nar. vel.).

18. Gornji ugao lijevo od spomenika sa napisom (Sl. 35). 0.15 vis., 0.13 šir, 0.165 debljine. Slova su velika (0.068 m.), ali je sačuvano samo **V** - **S**. Materijal vapnenjak. Priopćio Ljubić u Viestniku XIII (1891) str. 97, ali obratno i bez rastavne točke.

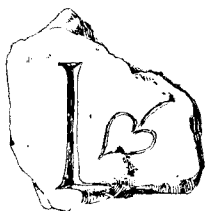
Sl. 35. Ulomak kamena sa napisom iz Karlobaga ($\frac{1}{4}$ nar. vel.).

19. Ulomak svuda naokolo obijena spomenika sa napisom, od kojega se je samo sačuvalo slovo **I** i rastavni listić iza njega (Sl. 36.). Vis. i šir. 0.09 m., debljina 0.13 (ali i otrag obijen). Visina slova 0.068, ali neće spadati k predidućem. Materijal vapnenjak. Priopćio Ljubić u Viestniku XIII (1891) str. 97 (ispravno) i XI (1889) str. 106 (krivo).

¹ Muzejski spisi za g. 1865.

20. Ulomak spomenika sa napisom, naokolo obijen (Sl. 37.). V. 0·125, š. 0·12, debljina 0·12 (ostrag nepotpun).

Visina slova 0·054 m. Materijal vapnenjak. Drugo slovo u prvom retku biti će E. Priopćio Ljubić u Viestniku XIII (1891) str. 97.

Sl. 36. Ulomak kamena sa napisom iz Karlobaga (1/4 n. v.).

21. Dva ulomka oble posude¹ od vapnenjaka, koji pristaju jedan uz drugi. (Sl. 38.). Dulj. 0·195, vis. 0·13 deblj. 0·038. Prvo je slovo bilo A. Iza prvoga N ima mala ozljeda na kamenu, ali to nije rastavna točka. Zadnje je slovo opet N. Priopćio Ljubić u Viestniku XI (1889) str. 106 (pogrešno) i XIII (1891) str. 98. a odatle je došlo s pogrješkom u CIL III. 10186, 25.

22. Dva ulomka gornjega ruba 0·025 debele oble mramorne posude. Duljina 0·15 m. Na rubu je zapisano:

? ba] ~~SSV~~ SS·S.

Priopćio Ljubić u Viestniku XIII (1891) str. 98, ali netočno.

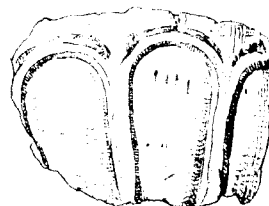
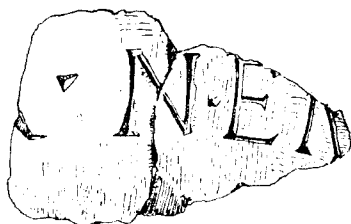
Sl. 38. Ulomak kamene posude iz Karlobaga (1/4 n. v.).

33. Ulomak oble 0·038 m. debele posude

od vapnenjaka, urešene izvana lisnim ornamentom (Sl. 39.). Duljina 0·16, širina 0·11.

Sl. 37. Ulomak kamena sa napisom iz Karlobaga (1/4 n. v.).

Sl. 39. Ulomak kamene posude iz Karlobaga (1/4 n. v.).

Predmeti od pečene zemlje.

Među mnogobrojnim ulomcima predmeta od pečene zemlje iz Karlobaga, koji se nalaze u narodnomu muzeju, osobito mnogo ima ulomaka od cigalja sa tvorničkim pečatima. Nijedna nije cijela, ali se je kod nekih ipak sačuvao potpun pečat. Ulomci su to tankih velikih ploča sa uzvinutim rubovima na uzdužnim stranama, a služile su kao crijep za pokrivanje krovova. Da ne uzmogne kroz pukotine procurivati voda, upotrijebile bi se žljebaste kubure, kojima bi se prikriilo stječuće se uzvinate rubove od po dvije ciglje, koje su jedna do druge ležale. Zemlja, od koje su te ciglje građene, kod većine je tvornica svjetlo-

¹ Ljubić ovu i slijedeću posudu nazivlje žarama, što će biti krivo. Ulomci br. 21 i 23 prije sjećaju na kasnije posude za svetu vodu, a br. 22 se poradi neznatnosti ne može pro-

suditi. Čudno bi bilo, da se je mećao na žari napis na rub, koji se je svakako poklopcem pokrio, tako da se napis ne bi mogao viditi.

žučkaste boje, ali ih ima iz nekih tvornica i crvenih. Tvornice, iz kojih ciglje potječu, nisu se nalazile u današnjoj Hrvatskoj, nego po svoj prilici većim dijelom u Istri ili u okolici Akvileje,¹ odakle su one svoje proizvode razvozile po svim primorskim krajevima Istre, Hrvatske i Dalmacije i po susjednim jadranskim obalama Italije, gdje se je na mnogim mjestima također našlo primjeraka sa istim tvorničkim pečatima kao ovdje u Karlobagu. Još danas se u hrvatsko primorje iz Istre dovoze na barkama predmeti od pečene zemlje, i to naročito iz Pirana.

I. Ciglje iz tvornice Pansiana. Napis je uvijek u reljefu, pasta crvene boje:

1. Ulomak ciglje sa nepotpunim [0·077 dugim] i 0·028 širokim pečatom iz doba cara Kaligule (37—41 posl. Kr.). (Sl. 40.). Čita se [C(aii)] Caes̄ar(is) P[ansi(ana)]. **C·CÆSAR·I**

Slični su se primjerci našli u Dalmaciji u Arbanasima kod Zadra, u hvarskom Starom gradu² i Solinu,³ te u Firmu u Italiji.⁴ Ciglja koja se spo-

Sl. 40.

Sl. 41.

Sl. 42.

Ulomci cigalja sa pečatima iz Vidovca kod Karlobaga ($\frac{1}{6}$ nar. vel.).

minje u Labinu u Istri⁵ ne mora biti odanle, jer je njezin vlasnik Luciani imao zbirku cigalja.

Ulomci cigalja sa napisom Pansiana. Po ligaturi, obliku i veličini slova i po dimenzijama pečata našao sam između povećega broja devet raznih tipa.

2. Tri razna ulomka, koji se nadopunjuju (Sl. 41.). Potpuni je pečat glasio PANSIANA[Ⓜ], a bio je 0·152 dug i 0·04 širok.

- a) PANSI
- b) NSIANA
- c) NSIANA[Ⓜ]

3. Dva ulomka, koji se nadopunjuju, ali ne daju pečata na kraju potpuna. (Sl. 42.). Pečatu je širina 0·033, a ne potpuna duljina [0·15].

- a) PANS
- b) ANA

¹ Patsch u Bos. Glasn. VIII. 193 i sl.

² CIL III. 3213, Ljubić inscr. p. 34, 12—13.

³ Bulić inscr. mus. Sal. 293, 1, 3; 495, 1, 3.

⁴ CIL IX. 6078, 25.

⁵ CIL III. 3213, 4.

4. Ulomak 0·031 široka pečata, kojemu manjka početak (Sl. 43.); duljina pečatova ulomka 0·081.

pansiana

5. Prednji ulomak 0·33 široka pečata, dug 0·079 (Sl. 44.). Različit od br. 3.

PANSIana

6. Stražnji ulomak 0·031 šir. pečata, 0·094 dug. (Sl. 45.) Oba je puta AN u ligaturi.

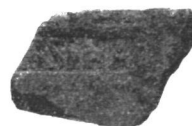
pnsina.

Sl. 43.

Sl. 44.

Sl. 45.

Ulomci cigalja sa pečatima iz Vidovca ($\frac{1}{6}$ nar. vel.).

7. Dva ulomka, koji se nadopunjuju. (Sl. 46.). Napis sličan onomu pod br. 2. Širina pečata 0·033, duljina 0·151.

a) PANSIAN {a}Ⓞ

b) pansia {NA}Ⓞ

8. Ulomak 0·025 šir. pečata, 0·084 dug. (Sl. 47.) Pogriješkom izostalo je u napisu prvo **N**.

sic! PASIAN {a}

Sl. 46.

Sl. 47.

Sl. 48.

Ulomci cigalja sa pečatima iz Vidovca ($\frac{1}{6}$ nar. vel.).

9. Dva ulomka, koji se nadopunjuju. Pečatova širina 0·029, duljina 0·15 (Sl. 48.). Drugo **AN** u ligaturi.

a) PANSINA fⓄ

pa {NSINA}Ⓞ

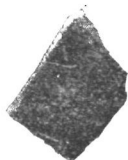
10. Krajnji ulomak 0·029^m široka pečata, 0·025 dug. (Sl. 49.) Ljubić Viestnik XIII. 98. druga kolumna 6. redak publicirao kao tobože potpun pečat.

pansian {A} fⓄ

Osim toga ima još 13 ulomaka, koji se dijelomice ne dađu sigurno razvrstati u ovo devet tipa. Od ovih je kod 4 početak, a kod 4 kraj potpun, dočim su ostali s obje strane nepotpuni.

Ciglje iz tvornice Pansiana, najobičnije su na obalama jadranskoga mora. Našlo ih se u Dalmaciji: u Solinu, Vranjicu, Danilu kod Šibenika, u Zadru, u hvarskom Starom gradu, Visu; u Hercegovini: u Stolcu, Gracu kod Neuma, Županjcu, i Dračevici. Iz Istre se znade samo za primjerak iz Labina kod Lucijana, te je moguće, da tvornica pansijanska ovdje nije konkurirala sa domaćim tvornicama. Karlobaške ciglje sa pečatom „Pansiana“ publicirao je Ljubić Viestnik XIII. 98, kolumna 1. redak 5 i kolumna 2. redak 6.

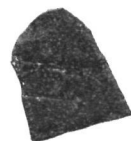
II. Ciglja iz tvornice *Aufidiana*. Napis u reljefu; pasta crvene boje. Ulomak ciglje sa 0·032 širokim pečatom, 0·09 dug. (Sl. 50.)

Sl. 49.

auFIBNA

Biti će valjda onaj pečat, koji Ljubić posve netočno priopćuje u Viestniku XIII. 98. 2. kolumna 5. redak.

Sl. 50.

III. Ciglja iz tvornice *Modesti*. Napis u reljefu, pasta crvene boje.

Ulomak 0·032^m široka pečata, 0·12 dug. (Sl. 51.) Darovao g. 1865. kapetan Ilija Rukavina, koji ga je iskopao.¹

MODEST·A

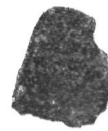
Priopćio Ljubić Inscr. quae Zagr. in mus. nat. ass. p. 35, 18, ali mu nije bilo poznato, od kuda je. Odavle je preštampan u CIL·III. 10183,36 kao originis incertae i krivo još jedanput među cigljama gornje Panonije pod br. 11464, kamo ne spada. Sličnih cigalja se je našlo u okolici Padove (S. Pietro Montagon, Monselice),² te je tvornica valjda tamo negdje i bila.

IV. Ciglja iz tvornice *C. Julii Africani*. Slova udubljena bez pečatova okvira; pasta svjetlo žute boje. Jedan ulomak (Sl. 52).

Sl. 51.

[C. iul]I·A·K·C·N

Sl. 52.

Sr. Ljubić Viestnik XIII. p. 98, druga kolumna 7. redak, koji ga netočno priopćuje.

Od ove se tvornice našlo cigalja u Dalmaciji: u Solinu,³ Korčuli, Hvaru, u Omišlju na Krku,⁴ zatim u Istri: u Pulju, kod Belinje, pa u Akvileji i blizu Chioggie u Italiji.⁵

¹ Muz. spisi g. 1865.

² CIL V. 8110, 278.

³ Bulić Inscr. 496, 17, CIL III. 10183, 3 i 30.

⁴ CIL III. 3214, 8.

⁵ CIL V. 8110, 97.

V. Ciglje iz tvornice M. $\widehat{A}lbi$ $\widehat{R}ufi$. Slova udubljena; pasta svjetlo-žute boje. Jedan ulomak sa potpunim, ali ponešto iskrnutim pečatom (sl. 53.); drugomu fali početak.

M · A · B · R V I

Priopćio netočno Ljubić Viestnik XIII. 98. prva kolumna redak 2. i 3. Pečat je poznat iz Solina¹ i Vida² u Dalmaciji, iz Trsta, Aquileje,³ te Firma u Italiji.⁴

VI. Ciglje iz tvornice Appiani. Slova udubljena; pasta crvene boje. Jedan ulomak (Sl. 54.)

APP I A

Ovaj je pečat inače samo poznat iz gornje Panonije, naime iz Siska i Kamenskoga.⁵

VII. Ciglje iz tvornice Q. $\widehat{C}lodi$ $\widehat{A}mbrosi$. Slova udubljena; pasta svjetlo-žute boje.

Sl. 53.

Sl. 54.

Sl. 55.

Ulomci cigalja sa pečatima iz Vidovca kod Karlobaga ($\frac{1}{6}$ nar. vel.).

Tri razna ulomka ciglje sa pečatima, koji se dijelom nadopunjuju. (Sl. 55.)

- a) Q C L O \widehat{d} i A m b r o s i
- b) q c L O B M B R O s i
- c) q c l o d i M B R O S i

Sr. Ljubić Viestnik XIII. 98. kolumna 1, 4 i 2, 4. Ciglje iz tvornice Q. Clodija Ambrosija najobičnije su u Trstu i Akvileji, ali ih ima veoma mnogo i po Istri, Dalmaciji i po talijanskim obalama. Kao nalazišta spominjem u Dalmaciji: Solin,⁶ Vranjic, Viddo, Zadar, Korčulu;⁷ u Hercegovini: Stolac;⁸ u Istri i Gorickoj: Labin,⁹ Pulj, Trst, Servolu, Kopar, brežuljak Canzano kod Kopra, Poreč, Buje, predjel Tientinbone na ušću Timava, Butrio, Aquileju, Monastero, Monfal-

¹ Bulić o. c. 294, 25; 495, 2, 1. CIL III. 10183, 7.

² CIL III. 10183, 7.

³ CIL V. 8110, 36.

⁴ CIL IX. 6078, 31.

⁵ CIL III. 4672; sr. 10183, 8, koji je, ako je iz Slavonije, pogriješno među dalmatinskim.

⁶ Bulić Inscr. p. 293, 2, 4; 495, 2, 5; 599, 2, 2. CIL III. 3214, 2.

⁷ CIL III. 3214, 2.

⁸ Glasnik bos. IV. 358 = Wiss. Mitth. I. 297.

⁹ Kod Luciania CIL III. 3214, 2.

cone;¹ u Mletačkoj predjel kod mosta Cormos blizu Udina;¹ a dalje na jug Firmum.² Sr. što o toj tvornici i o onoj C. Titija Hermerota veli Patsch.³

VIII. Ciglje iz tvornice L. Minici Pudentis. Slova udubljena u dva reda, pasta svjetlo-žute boje. Jedna sa potpunim pečatom (Sl. 56.) i više ulomaka. Cijelu i jedan ulomak darovao je kapetan Rukavina. Priopćio Ljubić u inser. str. 38. br. 5 i 6 uz oznaku, da im ne zna provenijencije. To je tako opetovano u CIL III. 10183, 35, b i c. Druge je ulomke Ljubić priopćio u Viestniku XI. 106, br. 4. i XIII. 98, ali potonje kao da su dva pečata (1. kolumna r. 6 i 2. kolumna r. 1.) Sr. CIL III. 10183, 35, d. Inače taj pečat poznajemo iz Solina,⁴ Trsta, Umaga, Monfalcona, Aquileje i Oderza.⁵

IX. Ciglje iz tvornice L. St. Justi. Slova udubljena, pasta svjetlo-žute boje. St i ti u ligaturi. Više primjeraka (Sl. 57.). Priopćio Ljubić inser. str. 39. br. 9. i str. 40. br. 13. (obije darovao Rukavina). Sr. CIL III. 10183, 45. Novi primjerak Ljubić Viestnik XIII. 98. 2. kolumna r. 3. Ovakovih se je cigalja našlo u Omišlju i na više mjesta po Istri,⁶ u Pulju, Koprnu, Monfalconu, Campolungu, Aquileji⁷ i Firmu.⁸

Sl. 56.

Sl. 57.

Sl. 58.

Ulomci cigalja sa pečatima iz Vidovca kod Karlobaga ($\frac{1}{6}$ nar. vel.).

X. Ciglje iz tvornice C. Titi(i) Hermerot(is). Slova udubljena; pasta svjetlo-žute boje. (Sl. 58.)

Iz Karlobaga više komada priopćio Ljubić inser. p. 35, br. 19 i 38, br. 1—4, ne poznajući im provenijencije (od Rukavine; sr. CIL III. 10183, 33 i 10183, 49 g h i k), zatim Viestnik XI. str. 106, 1—3 i XIII. str. 98, 1. kolumna r. 1. (sr. CIL III. 10183, 49, d e f). Uz ciglje tvornica Pansiana i Q. Clodija Ambrosija ove su najobičnije u jadranskim zemljama.⁹ Dosele ih se je našlo u Solinu¹⁰ Torette kod Zadra,¹¹ Stolcu,¹² Dračevici,¹³ Ljubuškom¹⁴ i Gracu kod Neuma¹⁵ u

¹ CIL V. 8110, 70.

² CIL IX. 6078, 62.

³ Glasnik bos. VIII. 194.

⁴ Bulić inser. 496, 18. CIL III. 10183, 35.

⁵ CIL V. 8110, 104.

⁶ CIL III. 3214, 14.

⁷ CIL V. 8110, 137.

⁸ CIL IX. 6078, 153.

⁹ Sr. što o toj tvornici misli Patsch Glasnik bos. VIII. 193.

¹⁰ Bulić inser. p. 294, 11 i 497, 26. CIL III. 10183, 49.

¹¹ CIL III. 10183, 49.

¹² Glasnik IV. 358 = W. M. I. 295.

¹³ Glasnik VII. 366 = W. M. V. 163.

¹⁴ Glasnik VIII. 193.

¹⁵ Wiss. Mitth. I. 295 sl. 62.

Hercegovini, pa u Pulju, Servoli, Koprju, Buja, Monfalconu, Tientinbonu na ušću Timava, Fiumicellu, Aquileji i Cormosu kod Udina.¹

XI. Ulomak ciglje sa udubljenim slovima u dva retka; pasta svjetlo-žute boje. (Sl. 59).

Sl. 59.

o ASSIVS
ION!

Sličnog pečata nisam nigdje mogao naći.

XII. Ulomak ciglje sa udubljenim slovima; pasta svjetlo-žute boje. (Sl. 60.)

G P B

Možda će to biti ciglja sa pečatom C·PR·CASSN, od koje se je našlo primjeraka u Aquileji i Monfalconu.²

Sl. 60.

Pečati i napisi na zemljanim posudama.

Iz Karlobaga nalazi se u narodnomu muzeju više ulomaka od posuda sa pečatima, napisima i likovima. Ovamo spadaju ulomci grljaka od velikih vinskih amfora sa pečatima:

Sl. 61.

1. Potpun pečat, 0·043 dug, a 0·015 širok. Čita se: Phil(i), a završuje položeno postavljenim sidrom. (Sl. 61.)

PHIL ↘

2. Potpun pečat na amforinu grljku, 0·056 dug, 0·023 širok.

ABINE

Pomišljao sam na [S]abine, ali se čini, da pred A ne ima više mjesta za kakovo drugo slovo.

3. Gore zaobljen pečat na amforinu grljku, 0·04 dug i 0·013 širok, čini se, da je potpuno otisnut.

EVN↓

4. Početni ulomak grčkoga pečata na amforinu grljku.

oIII

5. Nejasan pečat na amforinu grljku, 0·052 dug i 0·024 širok. Prvo slovo dvojbena, drugo izlizano.

I / INI

¹ CIL V. 8110, 144.

² CIL V. 8110, 121.

Amforama pripadaju po prilici 0·01 debeli poklopci od obično 0·09—0·095^m u promjeru. U sredini imaju na gornjoj strani do 0·01 visoku oširu oblastu guku za prihvaćanje i po koje slovo ili lik u reljefu.¹ Na karlobaškim sam komadima našao slijedeće biljege:

1. **A** (2 kom.)

2. ○

3. **V**

4. ✕

5. >

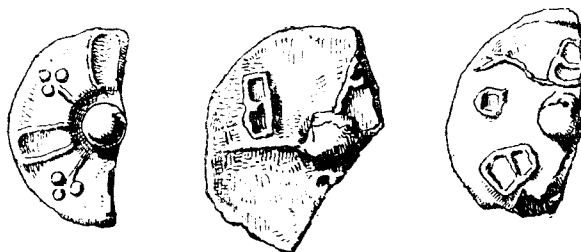
6. ✕

7. **8 A** (Sl. 62, 2.); ulomak.

8. Nejasni ornamenti (Sl. 62, 3); ulomak.

9. ☰

10. Ulomak sa izmjenice slijedećim listovima i stapkama, na kojima se nalaze po tri bobice. (Sl. 62, 1).

Sl. 62. Ulomci poklopaca od amfora iz Karlobaga (1/3 nar. vel.).

Među ulomcima katkada veoma fino i ukusno građenih posuda, većinom tamnosive boje, od kojih se je pokupilo samo posve neznatnih primjeraka, ističu se slijedeći:

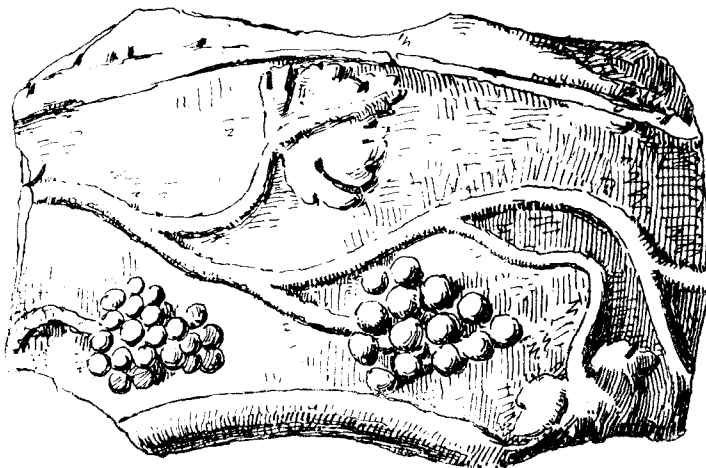
1. Ulomak od grla i vrata veće posude, slomljen na dvoje. Na vanjskoj je strani u dva retka urezan napis:

**CVRANTE
AMICO**

Priopćio Ljubić Viestnik XIII. str. 98, koji veli, da je to ulomak ogromne žare, što nije nemoguće.

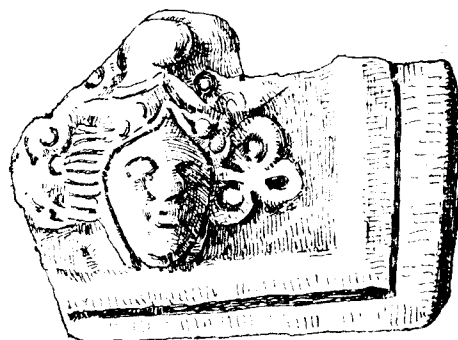
2. Ulomak bočine sa komadom dna od odublje dobro pečene zdjele, 0·059 vis. i 0·006 debele. Na vanjskoj je strani vinova loza u reljefu sa izmjenice poredanim grozdovima i lišćem (Sl. 63.).

3. Desni ugao od četverouglaste zemljane posude žute boje, koja

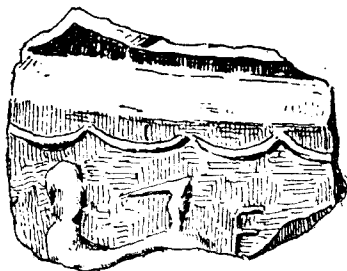
Sl. 63. Ulomak zemljane posude sa reljefom iz Karlobaga (nar. vel.).

nije imala dna (Sl. 64.). Na jednoj je strani u okviru, koji gore i lijevo fali, 0 032 visoka napred okrenuta mladolika glava sa frigijskom kapom u visokom reljefu; do glave sa svake strane po jedan trohisi ornament(?). Druga je strana posude neurešena, jer je valjda pogledu gledaoca obično nepristupna bila. Od ove vrste posuda ima još jedan lijevi ugao sa veoma izlizanim poprsjem. Da li ovamo spada i jedan crijepić sa lijepo modelovanom desnom polovicom glave u veoma visokom reljefu, ne znam.

Sl. 64. Ulomak zemljane posude iz Karlobaga (nar. vel.)

4. Ulomak od bočine ispod vrata od fino građene tanke posudice crvenkaste boje, koja je po pasti veoma srodna aretinskim posudama (Sl. 65.). Površina je oljuštena. Posudino je tijelo bilo gore urešeno valovitom reljefnom crtom. Od

Sl. 65. Ulomak zemljane posudice sa reljefom iz Karlobaga (n. vel.)

slikovnog reljefnog nacрта raspoznaje se komad gornjega tijela desno okrenute figure, koja u ispruženoj desnici drži neku pticu (sokola?). Dalje desno bio je napis u reljefu, od kojega se vidi prvo slovo, koje može biti **F** ili **E**.

5. Ulomak dna od aretinske posude sa pečatom, utisnutim u obliku čovječje noge. Duljina pečata 0'017. Napis glasi:

L · GELL

Sl. 66. Ulomak svjetiljke sa reljefom iz Karlobaga (nar. vel.)

Taj pečat ovako i slično izražen poznat je dosele iz Pannonije i Norika, i to iz Billichgratza¹ i Drnova u Kranjskoj, Siska u Hrvatskoj, Haidina u Štajerskoj, sa Zollfelda u Koruškoj i po primjerku nepoznate provenijencije u gradačkom muzeju.²

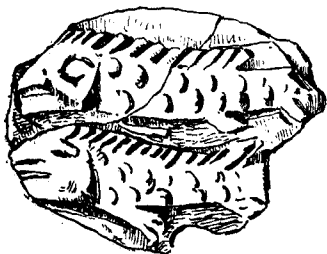
Iz Karlobaga i Vidovca nalazi se u narodnom muzeju i nekoliko cijelih i više ulomaka od zemljanih svjetiljaka, koje su valjda sve nađene u rimskim grobovima sa spaljivanim lešinama. Među tim svjetiljkama razlikuju se dva tipa,³ jedan stariji (slijedeći br. 1—7) sa reljefima i bez napisa od bolje zemlje i boljeg

¹ CIL III. 6010, 95.

² CIL III. 12014, 283.

³ Sr. lijepu študiju pokojnog gradačkog kustosa

O. Fischbacha *Röm. Lampen aus Poetovio* u *Mitth. d. hist. Ver. f. Steierm.* XLIV. str. 3—64.

Sl. 67. Ulomak svjetiljke sa reljefom iz Karlobaga (n. v.)

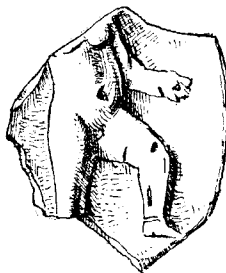
proizvođenja i drugi (br. 8—15) sa tvorničkim pečatom na donjoj, te sa ili bez reljefa na gornjoj strani, od lošije crvene zemlje i surovije priredbe. Svjetiljke prve vrste spadaju valjda sve u prvo stoljeće posl. Kr., a one od druge vrste počimlju u prvom stoljeću, ali se rabe još i u trećem.

1. Potpuna crveno naličena 0'09 duga i 0'024 visoka svjetiljka. Na gornjoj je ploči u reljefu prikazan na desno okrenut gladiator sa kacigom, oklopom i goljenicama, koji je pao na desno koljeno.

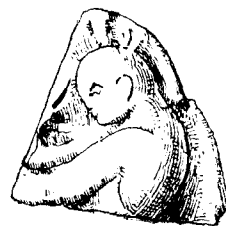
Lijevu je ruku podigao, te se ispruživ kažiprst priznaje pobjedenim. Pred njim leži na zemlji njegov štit. Reljef nije dosta oštro izražen, jer je kalup već bio porabom izlizan. Jedna muzejska lampa bez oznake provenijencije biti će ona, koju je kapetan Rukavina g 1865 darovao.¹

Sl. 68.

Sl. 69.

Sl. 70.

Ulomci svjetiljaka sa reljefom iz Karlobaga (nar. vel.).

2. Naokolo okrhana 0'055 vis. gornja ploča od sivkaste svjetiljke sa lijepo modelovanom na lijevo okrenutom čučecom golom ženskom figurom, koja se valjda nalazi u kupki (Sl. 66.). Desnicu je položila na nejasan predmet, za koji mi se čini, da je lavja glava, iz koje je imala da curi voda. Desno uho lava i otvorene ralje čine mi se prilično sigurnima. Na pločici nije bilo na sredini luknje za usipavanje ulja. Spomenuo Ljubić Viestnik XIII str. 98 br. 7.

3. Gornja polovica sive gornje pločice svjetiljke (Sl. 67.), na kojoj su, dvije na lijevo okrenute ribe u reljefu. Slični su likovi bili valjda i ispod okrugle luknje, koja je bila na sredini. Visina ulomka 0'03. Spomenuo Ljubić n. m. br. 6.

4. Ulomak lijeve polovice ploče od crvenkasto žute svjetiljke, 0'035 vis. (Sl. 68.). Prikazan je na desno okrenut krilat Eros u takovom položaju, da se samo može pomišljati na njega u svojstvu kočijaša, koji se vozi na ukroćenim najbijesnijim životinjama. Sr. Ljubić n. m. br. 9.

5. Ulomak desne polovice ploče od sive svjetiljke (Sl. 69.), 0'033 vis. Prikazan je na desno stupajući gol Eros, od kojega fali glava, vrat, lijevo rame

¹ Muz. spisi 1865.; sr. Fischbach str. 34 br. 308—309.

ruka i stopalo. U sredini je bila rupa za ulijevanje ulja, pa je Eros valjda bio grupiran sa drugom kojom figurom na lijevoj strani (Afrodita?). Sr. Ljubić n. m. br. 8.

6. Ulomak desnog gornjeg kraja ploče od crvenkasto-žute svjetiljke (Sl. 70.), 0·028 vis. Prikazan je gornji dio tijela na lijevo okrenute mlade figure sa kacigom na glavi. Kretnja joj je veoma živa, te je figura ispruženim rukama valjda držala uzde, kojima je krotila bijesne konje svojih kola.

7. Više neznatnijih ulomaka starijih reljefnih svjetiljaka sa rozetama i lišćem, vinovom lozom, te više držala razna oblika. Tri završuju gore polumjesecem, a jedan trouglasta oblika urešen je sa trolisnim ornamentom, koji gore završuje palmetom.

8. Potpuna svjetiljka sa tvorničarskim pečatom. Duljina 0·113 visina 0·034. Nađena — sigurno u grobu — u vrtu K. Tomljenovića. Dar g. M. Zajca, šumara u Karlobagu. Na donjoj strani pečat

A T I M E

9. Svjetiljka, kojoj fali njuška. Vis. 0·033. Na gornjoj strani između tri okrugle luknje za punjenje tragična maska sa otvorenim ustima, na donjoj pečat

A T I M E T I

Sr. Ljubić n. m. br. 1 sa pogrješkom u napisu.

10. Ulomak dna od svjetiljke sa napisom

F o R T I S

Sr. Ljubić n. m. br. 5.

11. Dva pristajuća ulomka od gornjeg i donjeg dijela svjetiljke. Na gornjoj je strani ponešto na desno okrenuto krilato poprsje sa nakuštranom kosom (Eros),¹ a dole pečat

F R O N T O

12. Potpuna svjetiljka, 0·093 duga i 0·032 vis., sa pečatom

S T R O B I L

Sr. Ljubić n. m. br. 2.

13. Svjetiljka, kojoj manjka dno sa tvorničkim pečatom. Dulj. 0·112, vis. 0·028. Na gornjoj je strani između tri okrugle luknje komična maska u reljefu.² Valjda Ljubićev br. 4. na n. m.

14. Ulomak gornjeg dijela svjetiljke sa sličnom, ali mnogo manjom komičnom maskom u reljefu. Lukanja za usipavanje ulja nema.

15. Ulomak veće maske valja od svjetiljke.

16. Ulomak svjetiljke u obliku ananasova ploda.

¹ Sličan ulomak, ali bez donjeg dijela sa pečatom kod Fischbacha na n. m. str. 27 br. 234.

² Slični primjerci kod Fischbacha str. 24 br. 132—135, sa pečatom OCTAVIVS.

Predmeti od stakla.

Predmeti od stakla običan su prilog u rimskim grobovima. U muzeju ih ima osobito mnogo i lijepih iz rimskoga groblja u Bakru. Većina i to baš najfiniji obično se nađu razlupani na sitne komade. Iz Karlobaga jesu:

1. Poveća bočica okrugla tijela i duga vrata (Sl. 71.), 0'121 vis. Najveći promjer joj iznosi 0'075. Nađena u vrtu K. Tomljenovića. Dar g. Zajca.

2. Bočica četverouglasta oblika sa ručicom (Sl. 72.), vis. 0'102, najveća širina 0'051. Sa istoga mjesta.

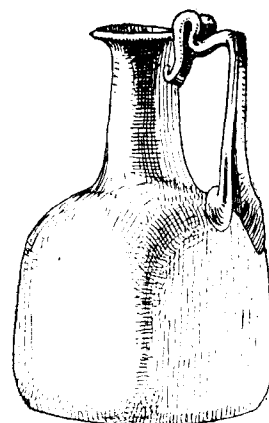

Sl. 71. Rimski staklena boca iz Karlobaga (1/2 nar. vel.).

3. Četiri nepotpune t. zv. suzne bočice i više ulomaka od raznih staklenih posuda žute, modre, zelene i obične boje stakla. Ljubić spominje na tim ulomcima lijepe reljefe, ali isti nisu drugo no sasvim obični reljefni ravni i zaobljeni potezi.

4. Ovalno zeleno stakleno zrno. Dulj. 0'035, širina 0'027, debljina 0'01. Nađeno u rimskom grobu blizu Karlobaga. Darovao Eduard pl. Bona iz Dubrovnika.

5. Zrno od niza od staklene mase, izmjenice žute i smeđe, sedam puta rebrasto narovašeno. Darovao kapetan Ilija Rukavina Vis. 0'013, širina 0'017.

Sl. 72. Rimski staklena boca iz Karlobaga (1/2 nar. vel.).

6. Ulomak od staklene crne narukvice sa cikcak ornamentom plavkaste boje.

Predmeti od kosti.

Od koštanih predmeta iz karlobaške okolice sakupilo se je samo nekoliko ulomaka loše sačuvanih ukosnica, od kojih je najveći ulomak 0'14 dug.

Predmeti od bronsa.

Najvažniji antikni predmet, koji se je dosele u opće u Karlobagu našao, bronsani je sarkofag, koji je Ljubić g. 1889 od trgovca Domineza za narodni muzej kupio. Slomljen je kod vađenja na mnogo komada, ali nije isključena mogućnost, da će se jedanput od vješte ruke moći sastaviti. Napis je Ljubić¹ dobro

¹ Viestnik XI (1889) str. 105.

objelodanio, samo bi imao primijetiti, da je on nadopunio slova, koja su se zajedno sa komadićima lima izgubila. Tako fali u prvom retku komadić sa drugom polovicom slova **F**, slijedećim rastavnim znakom i slovom **S**, a u četvrtom retku komadić sa slovom **E** u **SER**. U prvom retku iza **SER** je točka, dočim je u trećem iza **DECVR** nema.

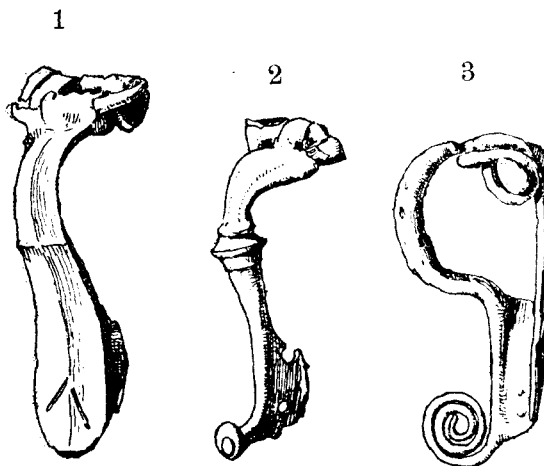
Među karlobaških sitnijim predmetima od bronsa, što se u narodnom muzeju nalaze, ima nekoliko, koji su posve srodni onima, koji se nalaze po ličko-krbavskoj županiji u grobovima hallstattskoga doba (n. pr. u Prozoru i Vrepcu). Po tomu bi se dalo zaključivati, da je i u Karlobagu postojala naselbina u prvo željezno doba.

Navodim ovdje znatnije predmete od bronsa, koje narodni muzej iz Karlobaga posjeduje:

1. Tri veća ulomka od običnog rimskog ogledala od bijele kovine. Promjer je iznosio 0.098.

2. Kao sprave za toaletu služile su još i 0.08 duga bronsana pincetta za pukanje kose (sl. 74. br. 12.), koja je još i sada elastična, i posve mala okrugla žličica.

3. Tri bronsane fibule ranijeg carskog doba. Jedna (Sl. 73. br. 3.), sa proveslom od debele žice, lijepo je zeleno patinovana; zavojčica sa iglom je otkinuta. Noga završuje u gore okrenutu plosnatu špiralu. Duljina 0.044. Druga ima široko pločasto proveslo sa rebrom po srijedi (Sl. 73. br. 1). Igla fali. Treća je obična provincijalna fibula rimskog carskog doba, koja je bila u porabi u I. i II. vijeku posl. Kr. (Sl. 73. br. 2). Igla fali. Osim toga ulomci od provesla jedne šarnir-fibule, ulomak noge i nekoliko ulomaka zavojčica i igala od fibula.

Sl. 73. Rimske bronsane fibule iz Karlobaga (n. v.).

4. Bronsani zaponac sa pojasa u obliku kotačića sa četiri žbice (Sl. 74. br. 6.)

5. Potpuna igla za šivanje, 0.141 duga (sl. 74. br. 8.) i dva nepotpuna primjerka.

Od oruđa za izvođenje raznih vještina našlo se je 6. jedno bronsano dlijeto (Sl. 74. br. 11), 0.15 dugo, na obje strane zaoštreno, za pravljenje izdubina raznih dimenzija i 7. jedno lijepo ornamentovano šestilo (Sl. 74. br. 10), 0.127 dugo, sa otkinutim šiljkom na jednom kraku.

Za porabu u svagdanjem životu su služili: 8—10. ključevi, među kojima ima jedan bronsani (Sl. 74. br. 2) 0.062 dugi i jedan željezni (Sl. 74. br. 3) 0.101 dugi za otključavanje i jedan 0.039 dugi bronsani (Sl. 74. br. 4) za izdizavanje zapora (Hebeschlüssel).

11. Pločasti okov od škrinjice, gore urešen primitivno izvedenim palmeta (Sl. 74. br. 9), 0.065 dug. Rabio je u svrhu zaključavanja.